

GA VOOR DE GREBBEDIJK

REACTIENOTA ZIENSWIJZEN OP NRD
GEBIEDSONTWIKKELING GREBBEDIJK

Opdrachtgever

Waterschap Vallei en Veluwe

REACTIENOTA ZIENSWIJZEN OP NRD GEBIEDSONTWIKKELING GREBBEDIJK

Partners

Provincie Gelderland
Provincie Utrecht
Gemeente Wageningen
Rijkswaterstaat
Staatsbosbeheer

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1. Gebiedsontwikkeling en dijkversterking Grebbedijk	4
1.2. Doorlopen m.e.r.-procedure	4
1.2.1. Bevoegd gezag	4
1.2.2. Ter inzagelegging NRD	5
1.2.3. Vervolgstappen m.e.r.-procedure .	5
1.3. Ingediende zienswijzen NRD Gebied- ontwikkeling Grebbedijk	5
1.3.1. Gehanteerde werkwijze beantwoording inspraakreacties ..	6
1.3.2. Publicatie reactienota	6
2. Beantwoording Zienswijzen	7
3. Samenvatting aanpassingen in NRD	31

1. Inleiding

1.1. Gebiedsontwikkeling en dijkversterking Grebbedijk

De Grebbedijk beschermt de Gelderse Vallei tegen hoogwater vanuit de Neder-Rijn. De dijk loopt van de hoge gronden bij Wageningen (Veluwe) naar de hoge gronden bij Rhenen (Utrechtse Heuvelrug) en vormt in zijn geheel het normtraject 45-1. De Grebbedijk is 5,5 kilometer lang. De Grebbedijk is door het Waterschap Vallei en Veluwe in de Eerste Veiligheidsbeoordeling als onvoldoende beoordeeld. De Grebbedijk staat derhalve met hoge prioriteit op het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) 2017-2022 om te zorgen dat de dijk in 2024 voldoet aan de geldende veiligheidsnorm. Het HWBP is een programma van Rijk en Waterschappen en onderdeel van het Deltaprogramma.

In 2014 en 2015 hebben de gemeente Wageningen, de provincies Utrecht en Gelderland en het Waterschap Vallei en Veluwe nader onderzocht of de verbetering van de Grebbedijk niet alleen de veiligheid van het achterland kan waarborgen, maar ook kansen biedt voor andere ruimtelijke opgaven en ambities. In 2016 hebben Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer zich aangesloten bij deze aanpak. Samen met omwonenden, gebruikers en partners in het gebied is verkend of toekomstige veiligheidsmaatregelen kunnen samengaan met de verbetering van ruimtelijke kwaliteit, natuur, recreatie, cultuurhistorie, infrastructuur en economie. In 2017 hebben de betrokken partners een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de verkenningsfase waarin is afgesproken dat in een gezamenlijk gebiedsproces te kijken naar de mogelijke en gewenste ontwikkeling in het gebied rondom de Grebbedijk.

1.2. Doorlopen m.e.r.-procedure

Voor het gebiedsproces Grebbedijk wordt de procedure van de milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen en is gekoppeld aan (de goedkeuring van) het op te stellen Projectplan Waterwet voor de dijkversterking en eventuele aanpassingen van het bestemmingsplan en/of provinciaal inpassingsplan om gebiedsambities ruimtelijk te kunnen realiseren. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is de eerste stap in deze procedure.

1.2.1. BEVOEGD GEZAG

De inspraak- en beroepsprocedures van het projectplan en de daarmee samenhangende procedures (m.e.r.- en vergunningen) worden gecoördineerd door het bevoegd gezag. Omdat de Grebbedijk is gelegen in twee provincies, te weten Gelderland en Utrecht zijn er twee bevoegde gezagen. De provincie Gelderland treedt in deze procedure op als coördinerend bevoegd gezag. Dit betekent dat de provincie Gelderland de ter visielegging, inspraak- en beroepsprocedures van het projectplan, het MER en andere besluiten (vergunningen) coördineert.

Voor het bestemmingsplan en/of provinciaal inpassingsplan zijn de gemeente Wageningen en provincie Gelderland het bevoegde gezag. Voor bestemmingsplannen waarin gebiedsambities worden vastgelegd en die in die zin geen directe relatie hebben met de dijkversterkingsmaatregelen, voorziet de wet op dit moment niet in een coördinatie-regeling met het Projectplan Waterwet. In de geest van de Omgevingswet is het wel wenselijk deze besluitvorming en publicaties zo veel mogelijk op elkaar af te stemmen en vrijwillig te coördineren.

1.2.2. TER INZAGELEGGING NRD

De procedure voor het doorlopen van de m.e.r. start met de publicatie van het bevoegd gezag in een openbare kennisgeving van het voornemen om een m.e.r.-procedure te doorlopen. Dit is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). De publicatie van de NRD voor de Gebiedsontwikkeling Grebbedijk heeft plaatsgevonden op 3 mei 2018. De NRD is vervolgens van 3 mei tot en met 13 juni 2018 ter inzage gelegd en iedereen kon zienswijzen indienen op de inhoud van de NRD.

1.2.3. VERVOLGSTAPPEN M.E.R.-PROCEDURE

Op basis van de ingekomen zienswijzen geeft het bevoegd gezag een advies over de reikwijdte en het detailniveau voor het op te stellen Milieu Effect Rapport (MER). Het MER wordt opgesteld op basis van advies van het bevoegd gezag over reikwijdte en het detailniveau. Het MER is een centraal onderdeel van de procedure waarin het voornemen en mogelijke alternatieve invullingen worden beoordeeld op milieu en omgevingseffecten. Het MER dient als milieu-informatiebron voor de projectplanprocedure. Het MER fase 1 wordt opgesteld in de verkenningsfase ter onderbouwing van het advies over het voorkeursalternatief. Bij het vaststellen van het VKA (MER fase 1) ontbreekt een formeel inspraakmoment. Gezien het open planproces wordt vanuit het project echter wel een inspraakgelegenheid voor betrokkenen georganiseerd rondom het vaststellen van het VKA.

Het MER fase 2, de uitwerking van het voorkeursalternatief, wordt opgesteld in de planuitwerkingsfase. De provincies Gelderland en Utrecht leggen het MER (deel I en II) en het ontwerp-projectplan tegelijkertijd ter inzage. Indien gedurende het gebiedsproces blijkt dat in het VKA ook gebiedsambities worden opgenomen die in een bestemmingsplan moeten worden vastgelegd, wordt het MER ook bij het ontwerpbestemmingsplan ter visie gelegd. Daarnaast kunnen gelijktijdig met het ontwerp-projectplan Waterwet en het ontwerpbestemmingsplan ook een aantal noodzakelijke vergunningen gecoördineerd ter inzage worden gelegd. Een ieder kan gedurende een periode van een aantal weken formeel een zienswijze op beide documenten indienen. In dezelfde periode vindt de raadpleging/toetsing van de Commissie-m.e.r. (Cmer) plaats. De Cmer beoordeelt het MER op juistheid en volledigheid en toetst of het MER invulling geeft aan de door de Gedeputeerde Staten geadviseerde reikwijdte en het detailniveau. Vervolgens worden de ontwerpvergunningen door de betrokken Bevoegde gezagen definitief gemaakt.

1.3. Ingediende zienswijzen NRD Gebiedsontwikkeling Grebbedijk

In totaal zijn 12 zienswijzen ingediend op de NRD. Alle ingediende zienswijzen zijn door Waterschap Vallei en Veluwe samengevat en voorzien van een antwoord in onderhavige reactienota (ook wel nota van beantwoording genoemd). De zienswijzen geven een beeld van de zorgen en verwachtingen die rondom het project leven. De projectorganisatie bedankt daarom de indieners voor de moeite die ze hebben genomen om een zienswijze in te dienen. Met voorliggende reactienota krijgt iedere indiener een persoonlijk antwoord van provincie Gelderland als coördinerend bevoegd gezag. In verband met de bescherming van persoonsgegevens zijn de naam- en adresgegevens van de indiener van een zienswijze niet vermeld zover deze herleidbaar zijn tot natuurlijke personen (particulieren).

1 Op het grondgebied van de gemeente Rhenen en provincie Utrecht zijn geen m.e.r.-plichtige gebiedsambities voorzien, zodat zij niet als bevoegd gezag voor bestemmingsplan en/of provinciaal inpassingsplan worden aangemerkt.

2 De omgevingswet treedt naar verwachting op 1 januari 2021 in werking.

Nummer	Organisatie/particulier
1	Indiener 1
2	Indiener 2
3	Vlinderstichting
4	Indiener(s) 4
5	Fietsersbond afdeling Wageningen
6	Indiener 6
7	Gelders Natuur & Milieu Federatie
8	Indiener 8
9	Gasunie
10	Indiener 10
11	Mooi Wageningen
12	Wageningen Monumentaal

1.3.1. GEHANTEERDE WERKWIJZE BEANTWOORDING INSPRAAKREACTIES

De zienswijzen worden per indiener in hoofdstuk 2 beantwoord. Hiervoor is de volgende werkwijze gehanteerd: in de eerste kolom van de tabel is het nummer van de indiener vermeld. In de tweede kolom is per onderwerp de zienswijzen samengevat. In de derde kolom is de beantwoording gegeven, inclusief in hoeverre de inspraak geleid heeft tot een wijziging van de NRD. In hoofdstuk 3 zijn alle wijzigingen die naar aanleiding van de inspraak zijn doorgevoerd in de NRD weergegeven.

1.3.2. PUBLICATIE REACTIENOTA

De reactienota is onderdeel van het advies van Gedeputeerde Staten en openbaar beschikbaar. De nota wordt gepubliceerd samen met de aangepaste NRD gepubliceerd op overheid.nl, Rhenense Betuwe Courant en Wageningen Bennekom Renkum combinatie. Daarnaast zijn de stukken ook te vinden op de website van het project: www.grebbedijk.com.

2. Beantwoording Zienswijzen

In dit hoofdstuk zijn alle inspraakreacties samengevat en voorzien van een antwoord.

Nr.	Samenvatting	Antwoord
1.1	Indiener verzoekt het tijds criterium expliciet op te nemen in de notitie en te hanteren in het verdere verkenningstraject	Zoals in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is aangegeven is de uitvoering van werkzaamheden voor de versterking van de Grebbedijk voorzien in de periode 2023 – 2024. De (andere) ruimtelijke ambities zullen bij voorkeur worden gekoppeld aan deze werkzaamheden en zullen dan ook in dit tijdspad moeten passen. Het tijds criterium is inderdaad een belangrijk aspect. Mocht het zo zijn dat ambities niet mee kunnen in de planning van het veiligheids criterium dan betekent dit dat deze afvallen of indien mogelijk later in de tijd worden gerealiseerd.
1.2	Indiener mist de potentiële relatie met het dossier rondom de bereikbaarheid van Wageningen, waarvoor de provincie een inpassingsplan opstelt. De potentiële link met Gebiedsontwikkeling Grebbedijk is volgens de indiener met de N225, de verbindingsweg tussen Wageningen en Rhenen in het gebiedsproces, vanwege de afwikkeling van toenemende verkeersdruk. Indiener vraagt om te kijken naar de potentiële relatie tussen beide dossiers.	U vraagt om te kijken naar de potentiële relatie tussen beide dossiers, vanwege de afwikkeling van de toenemende verkeersdruk. Het gebiedsproces Grebbedijk realiseert geen dusdanige verkeer-aantrekkende werking, waardoor er geen directe relatie is met het dossier rondom de bereikbaarheid van Wageningen. In de MER zullen de effecten van het gebiedsproces Grebbedijk op de tijdelijke verkeerssituatie en de eindsituatie echter wel inzichtelijk worden gemaakt. Het dossier rondom de bereikbaarheid van Wageningen kent derhalve zijn eigen procedure en u kunt hier op de vastgestelde momenten uw mening kenbaar maken.
2.1	Indiener geeft in zijn zienswijze een aantal in zijn ogen belangrijke aandachtspunten (bouwstenen) waar in alle kansrijke alternatieven rekening mee dient te worden gehouden. Dit zijn o.a. ambities t.a.v. verkeer, natuur, recreatie en duurzaamheid.	De door Indiener benoemde aandachtspunten zullen wij meenemen in het te doorlopen trechteringsproces naar een Voorkeursalternatief.

2.2	Op blz. 18 wordt volgens indiener gesuggereerd dat de voormalige steenfabrieken (Plasserwaard of Blauwe Kamer) een horecafunctie vervullen; dit is onjuist.	De opgenomen tekst in de NRD waarop indiener wijst is onbedoeld voor meerdere uitleg vatbaar. De uitleg die indiener er aan geeft was niet bedoeld. De tekst is hersteld in paragraaf.2.1.3 van de NRD.
2.3	Indiener vraagt aandacht voor de mogelijke gevolgen ten gevolge van de dijkverhoging voor de buitendijkse woningen.	De effecten van de dijkversterking (plangebied) kunnen verder reiken dan de grenzen van het plangebied. Het buitendijkse gebied vormt onderdeel van het studiegebied. In de tabel in de NRD staat beschreven dat de rubriek 'bodem en water' onder andere een beoordeling betreft aangaande de waterhuishouding. Dit betreft ook de waterhuishouding buitendijks. Bij het aspect 'verkeer' wordt ook expliciet aandacht besteed aan bereikbaarheid. Gezien bovenstaande zullen gevolgen voor de buitendijkse woningen in het Milieu Effect Rapport (MER) dan ook meegewogen worden. Overigens is het van belang om aan te geven dat buitendijkse gebieden geen wettelijke beschermingsstatus hebben.
2.4	Indiener stelt dat : "bij optie 2 en 4 komen de woningen van de Plasserwaard op een eiland te liggen en daardoor niet bereikbaar". Tevens vraagt indiener aandacht voor het aspect ooibos.	Het is, evenals in de huidige situatie, de bedoeling dat de ontsluiting van woningen gehandhaafd blijft. Verder is bij de tabel, waarop de alternatieven worden beoordeeld, ook de rubriek leefomgeving aspect 'woonkwaliteit' opgenomen en is in het afwegingskader voor de bestuurders 'draagvlak' een criterium. Het aspect van de ooibossen wordt meegenomen binnen de rubriek natuur.
3.1	Onafhankelijk van welke oplossingsrichting het wordt en welke kansrijke alternatieven zullen worden uitgewerkt, wil indiener graag dringend oproepen de mogelijkheden te benutten die de Grebbedijk biedt voor een leefgebied voor insecten, zoals vlinders en bijen.	De ambitie op gebied van biodiversiteit (insecten zoals vlinders en bijen) is op basis van deze inspraakreactie toegevoegd aan de gebiedsambities. In het verdere proces wordt de haalbaarheid van deze ambities nader onderzocht.

4.1	Het is indieners onduidelijk welke ambitie van welke organisatie afkomstig is.	Ambities zijn door de procespartners in de bouwstenen aangedragen. Uiteindelijk bepaalt het bestuurlijk besluit of men gezamenlijk een voorkeursalternatief omarmt. Op hoofdlijnen zijn natuurambities primair te liëren aan de provincies en het betrekken van de stad bij de uiterwaarden aan de gemeente Wageningen, evenals infrastructurele suggesties. Duurzaamheid hebben meerdere partijen hoog in het vaandel staan.
4.2	Indieners vragen zich af wat met recreatieve ontwikkelingen rond haven wordt bedoeld. Het realiseren van nieuwe woningen aan de Grebbedijk waarmee inkomsten kunnen worden gegenereerd voor andere wenselijke ruimtelijke opgaven. Wat zijn de locaties en van wie is deze ambitie afkomstig? Zijn de kruinverschuivingen binnendijks of buitendijks en is dit t.b.v. de natuur?	Een recreatieve ontwikkeling rond de haven kan het verplaatsen van de jachthaven inhouden. Daarnaast zijn er echter ook minder omvangrijke uitwerkingen mogelijk. Het draagvlak is één van de criteria van het bestuurlijk afwegingskader en dit wordt de komende tijd geïnventariseerd. Eventueel nieuw te bouwen woningen moet primair in relatie met de enkele woningen gezien worden die zouden verdwijnen in het alternatief waar een dijkverlegging is voorzien en eventueel op de locatie van Grebbedijk 6. De binnendijkse dijkverleggingen zijn primair bedoeld ter compensatie van buitendijkse versterkingen. Daarnaast zijn in het tweede alternatief ook kruinverschuivingen buitendijks opgenomen, bijvoorbeeld om bestaande bebouwing te sparen.

4.3	In de NRD is opgenomen dat op basis van een expertoordeel per ambitie een inschatting wordt gegeven van de haalbaarheid. Indieners zijn van mening dat de criteria hiervoor niet worden genoemd.	Vanuit deze bouwstenen zijn 6 mogelijke oplossingsrichtingen ontwikkeld waarin alle bouwstenen een plaats hebben gekregen. Hierbij is gekeken naar de mogelijke ruimtelijke inpassing van de bouwstenen. Niet is gekeken of deze ruimtelijke inpassing ook kansrijk is, in de zin van onder andere vergunbaar, financieerbaar en maakbaar. Doel van de oplossingsrichtingen is het gehele speelveld van wensen en kansen in beeld te brengen zodat niets over het hoofd wordt gezien. Het proces en de wijze waarop getrechterd wordt van de oplossingsrichtingen naar de kansrijke alternatieven is naar aanleiding van de inspraak nader in detail beschreven in paragraaf 3.1.
4.4	Indieners raden aan om in het kader van haalbaarheid ook te bekijken in hoeverre de ambities wenselijk zijn vanuit de verschillende belanghebbenden in de omgeving.	In het afwegingskader voor de bestuurders is er sprake van een criterium draagvlak. Dit draagvlak wordt ook geïnventariseerd in verschillende bijeenkomsten en zal op deze wijze onderdeel zijn van het m.e.r.-traject. Het bestuurlijke afwegingskader is gestoeld op het in de NRD beschreven beoordelingskader, aangevuld met minder MER-specifieke thema's als draagvlak en kosten. In de NRD is het afwegingskader nader toegelicht in paragraaf 3.1.
4.5	Indieners zijn van mening dat de ambitie om regionale recreatiemogelijkheden te ontwikkelen in het gebied niet moet worden verengd tot watersport alleen.	Recreatie wordt zeker breder geïnterpreteerd dan alleen watersportrecreatie. Denk bijvoorbeeld aan wandelen en fietsen. In het beoordelingskader is recreatie dan ook onderverdeeld in verblijfs-, water- en extensieve recreatie.

4.6	<p>Op pagina 23 staat “ook de zuidwestelijke rand van het centrum vraagt om een impuls” en “De kop van de haven vraagt om een kwaliteitsslag”. Indieners zijn van mening dat dit een onnodig verhullende formulering is. De ‘zuidwestelijke rand’ evenals ‘de kop’ zijn zelf niet in staat om dergelijke vragen te stellen, waardoor appellanten benieuwd zijn van wie dit oordeel afkomstig is.</p>	<p>Voorafgaand aan het m.e.r.-traject is door verschillende partijen meegedacht over de kwaliteiten en de te formuleren ambities van het plangebied en de directe omgeving. De door indieners aangehaald passage is één van de uitkomsten van de meedenksessies. De ambitie om de genoemde delen van Wageningen een kwaliteitsimpuls te geven komt vanuit de gemeente en heeft een oorsprong in gemeentelijke plannen zoals de structuurvisie.</p>
4.7	<p>Over de afgelopen jaren zijn er steeds nieuwe meekoppelkansen opgeworpen en weer meegenomen. Indieners vragen zich af tot welk moment blijft dit mogelijk?</p>	<p>In de 6 mogelijke oplossingsrichtingen zijn alle mogelijke meekoppelkansen en gebiedsambities opgenomen. Bij de stap naar de 3 kansrijke alternatieven moet duidelijk zijn in hoeverre de ambities haalbaar zijn én helder zijn op welke wijze invulling hieraan gegeven kan worden. Met het vaststellen van de 3 kansrijke alternatieven is het speelveld derhalve afgebakend en kunnen geen geheel nieuwe initiatieven meer worden aangedragen.</p>
4.8	<p>Ten aanzien van de beschrijving van het ontwerpproces vragen indieners in de MER een heldere beschrijving op te nemen en de momenten waarop de omgeving is betrokken. Dit geldt ook voor het gebruik van helder, leesbaar beeldmateriaal.</p>	<p>Een belangrijk onderdeel van het MER betreft de beschrijving van het doorlopen trechteringsproces om te komen tot een Voorkeursalternatief (VKA). Bij de beschrijving van het proces zal aandacht besteed worden aan de momenten waarop de omgeving is betrokken. Het beeldmateriaal dat in het MER wordt opgenomen, dient inderdaad helder en leesbaar te zijn.</p>

4.9	<p>Indieners zijn van mening dat de voorgestelde oplossingsrichtingen nu technische waterveiligheidsingrepen combineren met een schijnbaar willekeurige combinatie van gebiedsontwikkelingsingrepen en -ambities. Mogelijke technische oplossingen voor de faalmechanismen van de dijk zouden volgens indieners (ook) onafhankelijk van de gebiedsontwikkeling en ambities beoordeeld moeten worden en vice versa, om zo te voorkomen goede voorstellen worden afgeschreven omdat ze worden gepresenteerd in samenhang met zwakke voorstellen.</p>	<p>Anders dan indieners mogelijk voor ogen hebben zullen niet alle bouwstenen zoals in de 6 oplossingsrichtingen alleen in samenhang worden bekeken. In het trechteringsproces, van mogelijke oplossingsrichtingen naar kansrijke alternatieven en van kansrijke alternatieven naar het voorkeursalternatief, wordt weldegelijk gekeken naar alle afzonderlijke elementen. Het betekent dus niet dat perse dat 3 van de 6 mogelijke oplossingsrichtingen in hun geheel doorgaan naar de 3 kansrijke alternatieven, ook een combinatie van technische oplossingen voor faalmechanismen en ambities uit verschikkende oplossingsrichtingen kan leiden tot een kansrijk alternatief. Hetzelfde geldt voor de trechtering naar het voorkeursalternatief. Uiteraard kan het zijn dat de keuze voor het meenemen van een gebiedsambitie gevolgen kan hebben voor de keuze van de vorm van de dijk (bv. scheiden van fiets en auto op de dijk).</p>
-----	--	--

4.10	<p>Het aspect leefomgeving wordt beoordeeld op woonkwaliteit. Hiervan wordt gezegd dat dit “een kwalitatieve beoordeling van overall kwaliteit van de woonfunctie bij de specifieke woningen” is. Indieners vragen zich af wat dit betekent en wat wordt bedoeld met de overall kwaliteit? Welke aspecten worden daarbij onderzocht en om welke specifieke woningen gaat het? Graag zouden wij als bewoners ook het woongenot meegenomen zien worden. Indieners zijn van mening dat zichthinder inderdaad een belangrijk aspect is vanwege de verandering van de hoogte van de dijk, maar ook de verandering van het zicht op de huidige omgeving (natuurlijke uiterwaarden) vinden zij een aspect, evenals het gebruik ervan door voetgangers, fietsers of autoverkeer. Graag verwijzen indieners naar de leefbarometer uit de atlas voor gemeente voor het wetenschappelijk objectief in kaart brengen van woonkwaliteiten.</p>	<p>Onder het criterium woonkwaliteit worden de effecten van de verschillende alternatieven beschreven voor bewoners van huizen direct grenzend aan de dijk als ook de woningen in de uiterwaarden. Het gaat daarbij om hinder tijdens aanleg en de effecten op de woonkwaliteit na realisatie. Hierbij zijn zichthinder (zowel hoogte van dijk, als uitzicht op uiterwaarden), verandering in mobiliteit op de dijk en gebruik van de dijk (wel/ geen beperkingen voor tuinen op de binnenberm, toegankelijkheid van de dijk) de relevante aspecten. Deze aspecten worden onder het aspect leefomgevingskwaliteit apart beoordeeld (zichthinder direct omwonenden, geluidshinder, gebruik i.r.t. beheerwensen dijk en gebiedsontwikkelingen), maar geven in samenhang (overall kwaliteit) het effect op de woonkwaliteit. De gemeente Wageningen is in de leefbarometer overigens niet opgenomen, waardoor de leefbarometer niet als basis kan dienen voor het onderzoek naar effecten op de leefomgeving.</p>
4.11	<p>Indieners vragen zich af wat de gevolgen van de voorgestelde ingrepen zijn in termen van fijnstof, andere emissies en geluidsoverlast voor de omwonenden?</p>	<p>In de m.e.r-procedure zullen alle relevante milieueffecten worden onderzocht. Het onderzoek naar de gevolgen voor fijnstof, andere emissies en geluid is een van de onderdelen van voorliggend m.e.r.traject. De alternatieven worden beoordeeld op geluidhinder en luchtkwaliteit.</p>

4.12	<p>"Geluidshinder wordt nu alleen als criterium meegenomen tijdens de aanlegfase. Indieners zijn van mening dat ontwikkelingen in de uiterwaarden, zoals bij o.a. oplossingsrichtingen 3 en 6 ook kunnen leiden tot een verandering van geluid. Indieners vragen dit ook mee te nemen in de beoordeling na realisatie in de MER, door niet zozeer aan de Wet geluidshinder te toetsen, maar aan de verandering in geluidstoename."</p>	<p>Wij delen de mening van indieners dat voor de verschillende ontwikkelingen ook moet worden nagegaan of er effect op het aspect geluid in de fase na realisatie. In het beoordelingskader in paragraaf 4.4 is aangegeven dat geluidshinder voor zowel aanleg als gebruiksfase in kaart wordt gebracht. Per abuis is in de verklarende tekst hieraan niet gerefereerd. De tekst is derhalve niet in lijn met het opgestelde kader. Uitgangspunt voor het onderzoek is zoals weer gegeven in het beoordelingskader: dus zowel in de aanlegfase als de fase na realisatie. De tekst in NRD is hierop aangepast in paragraaf 4.4.1.</p>
4.13	<p>Bij het aspect wonen, werken en recreatie wordt het behoud/mogelijkheden van diverse functies onderzocht. Indieners zijn van mening dat uit de omschrijving niet blijkt waar naar gekeken wordt. Is een verandering van functie positief of negatief?</p>	<p>In de criteria onder het aspect wonen, werken en recreatie is sprake van "behoud van functies" of van "mogelijkheden voor recreatie". Indien functies behouden kunnen blijven in het betreffende alternatief, zal dit als positief gescoord worden. Daar waar "mogelijkheden" worden gecreëerd voor vormen van recreatie wordt dit als positief gescoord. Wanneer behoud niet mogelijk is en of de mogelijkheden ten opzichte van de huidige situatie afnemen zal een alternatief op dit punt negatief scoren.</p>

4.14	<p>Indieners zijn van mening dat de waarde van het wonen aan een Natura 2000-gebied een belangrijk onderdeel is van de woonkwaliteit voor omwonenden. Eventuele ingrepen in dit natuurgebied moeten gewogen worden in termen van mogelijke afname van de natuurwaarden en invloed op het kunnen behalen van de vastgestelde beheerdoelstellingen van dit Natura 2000-gebied.</p>	<p>Onder het aspect natuur wordt getoetst op N2000. De instandhoudingsdoelstellingen zijn wettelijk beschermd en dienen (mede) als toetsingsgrond voor het onderdeel 'natuur' en zijn een belangrijk criterium in het m.e.r.-onderzoek. Indien er buitendijkse ingrepen, in het Natura 2000-gebied, noodzakelijk zijn en significant negatieve effecten niet bij voorbaat uit te sluiten zijn, zal een passende beoordeling opgesteld moeten worden. In een passende beoordeling zal meer gedetailleerd moeten worden uitgewerkt wat de gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten/habitattypen in de Natura 2000-gebieden zijn. De verwachting is dat, gezien de aanwezige natuurwaarden in het gebied, een Wnb vergunning aangevraagd moet worden. Gezien dit vergunningetraject is de waarde van het wonen aan een Natura 2000-gebied ons inziens voldoende geborgd.</p>
4.15	<p>Indieners zijn van mening dat de tijdelijke effecten die optreden tijdens de uitvoeringsperiode bij een meerjarige gebiedsontwikkeling groot en ingrijpend kunnen zijn. Als er 3 jaar lang wordt gebouwd voor je deur of achterin je tuin dan heeft dat nogal een impact op rust, uitzicht, trillingen, stof, geluid etcetera. Kan de aard, omvang, duur en impact van deze effecten zoals die optreden bij verschillende alternatieven voor de gebiedsontwikkeling worden opgenomen in het MER? Kan eventuele noodzakelijke compensatie voor bewoners voor ondervonden overlast worden opgenomen in het MER?</p>	<p>Bij het in kaart brengen van de overlast tijdens de uitvoering zijn zowel de aard en omvang van trillingen/geluid van belang, als ook de duur van de overlast. Deze aspecten worden dus in het MER meegenomen. De effecten van de uitvoeringsfase zijn dan ook uitdrukkelijk onderdeel van de weging van de alternatieven. Mocht overlast in de uitvoeringsfase niet te voorkomen zijn, dan zal bij de uitvraag aan een aannemer worden gevraagd om de overlast tot een minimum te beperken. In het projectplan waterwet dat in de planuitwerking wordt opgesteld, zal inzichtelijk gemaakt worden wanneer omwonenden aanspraak kunnen maken op compensatie.</p>

4.16	<p>Aan de Grebbedijk staan meerdere (woon)huizen die door gemeente of het rijk als monument zijn aangewezen. Indieners zijn van mening dat de gebiedsontwikkeling, in het bijzonder dijkverzwaring en het met trilling aanbrengen van damwanden, schade kan toebrengen aan deze monumenten. Indieners verzoeken in de MER op te nemen hoe dit risico wordt gemonitord en welke maatregelen nodig kunnen zijn om schade te voorkomen?</p>	<p>In het MER worden de te verwachten effecten op de woningen en/of (Rijks) monumenten in beeld gebracht. In een m.e.r.-procedure is het gebruikelijk de trits: voorkomen, mitigeren en compenseren toe te passen. Binnen een project zullen nadelige effecten zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. Als blijkt dat door middel van een mitigerende maatregel de effecten dermate beperkt kunnen worden dan kan voor de voorgenomen activiteit deze mitigerende maatregel, c.q. maatregel om schade te voorkomen, wordt verwerkt in het MER. Een beschrijving van de wijze waarop de wettelijk verplichte evaluatie van de milieueffecten zal plaatsvinden, is een standaard onderdeel van een milieueffectrapport. Tijdens de uitvoering kan er inderdaad sprake zijn van trillingen. Huizen in de directe nabijheid van de dijk, al dan niet monumentaal, kunnen hier hinder van ondervinden. Binnen een bepaalde afstand van (monumentale) woningen wordt, voordat de werkzaamheden aanvangen, de huidige status van de woningen opgenomen, zodat herleid kan worden of schade veroorzaakt wordt door de werkzaamheden. Mocht schade worden veroorzaakt door de aannemer dan wordt deze hiervoor aansprakelijk gesteld.</p>
------	--	---

5.1	<p>Indieners vragen aandacht voor het belang van de Grebbedijk - nu en in de toekomst - voor de utilitaire en recreatieve fietsers. De gebiedsambitie voor een “vrij liggend fietspad ter hoogte van het industrieterrein Wageningen onderschrijven zij dan ook hartgrondig. Indieners betreuren het dat dit principe niet in alle oplossingsrichtingen terug is te zien.</p>	<p>In het beoordelingskader in de NRD is onder de rubriek verkeer aandacht voor het aspect ‘inpassing wegverkeer (gemotoriseerd-, openbaar vervoer- en fietsverkeer)’. Een vrijliggend fietspad bij de Nude op het industrieterrein Wageningen om langzaam verkeer en gemotoriseerd (vracht) verkeer te scheiden, is één van de ambities. Indien deze ambitie in het verdere proces kansrijk wordt geacht, zal het scheiden van (vracht) auto en fiets ter hoogte van de haven opgenomen worden in één of meerdere Kansrijke alternatieven. Bij een goed trechteringsproces hoort dat oplossingsrichtingen en kansrijke alternatieven onderscheidend zijn. Hierdoor zijn niet alle ambities in alle mogelijke oplossingsrichtingen opgenomen.</p>
5.2	<p>Indieners zien bij de kaartjes met oplossingsrichtingen dat het fiets/voetpad in het deelgebied haven steeds aan de noordkant van de dijk is ingetekend. Indiener is van mening dat vanwege de aantrekkelijkheid, c.q. het uitzicht, de continuïteit van de fietsroute en de veiligheid een ligging van een vrij liggend fietspad aan de zuidkant beter is. Ook zijn indiners van mening dat het belangrijk is voor de oplossingsrichting “auto en fiets gescheiden” dat de fietser op de dijk blijft.</p>	<p>De “ligging” van het fietspad op de kaartjes is slechts indicatief. Er is nog geen keuze gemaakt voor een oplossing aan de noord- of zuidzijde. Datzelfde geldt voor de ligging op, halverwege of onderaan de dijk. De combinatie van oplossingsrichtingen kan er voor zorgen dat de ene of de andere oplossing de voorkeur krijgt. Het is afhankelijk van het beschikbaar stellen van financiële middelen van procespartners of deze ambitie kan worden ingevuld. De wijze van versterken van de dijk kan van invloed zijn op de realisatie van deze ambitie.</p>

5.3	<p>Het is indieners niet duidelijk hoe de fietsers aan het einde van de dijk bij de Grebbeberg hun weg moeten vervolgen. Indieners pleiten voor een duidelijke route ten zuiden van de N225 naar het fietspad onderlangs en een veilig oversteek voor de overige routes.</p>	<p>De reactie van indieners wordt ter kennis name aangenomen. De locatie waarop men doelt en de voorgestelde oplossing vallen buiten de scope en het detailniveau van deze m.e.r.. Wij zijn ons er van bewust dat de fietsroutes niet stoppen buiten het plangebied. Bij de uiteindelijk realisatie zal dan ook aandacht moeten zijn voor hetgeen indieners benoemen.</p>
6.1	<p>Indiener merkt op dat het woord 'klimaatverandering' in de 50 blz. tellende notitie niet voorkomt en kennelijk niet tot de zorgen behoort.</p>	<p>Het project dijkverbetering Grebbedijk is één van de uitwerkingen van onze aandacht voor het thema 'klimaatverandering'. Vanaf 1 januari 2017 geldt de nieuwe normering voor waterveiligheid in Nederland. Deze nieuwe normering is gebaseerd op overstromingskansen i.p.v. de oude normering die gebaseerd is op overschrijdingskansen. Dit betekent dat er meer wordt gekeken naar het achterland van de dijk; hoeveel inwoners en economische waarde ligt er achter? De Grebbedijk heeft de hoge normering van 1/100.000 gekregen vanwege het grote aantal inwoners in de Gelderse Vallei, de economische waarde die dit gebied vertegenwoordigt en de oost-west verbindingen die er doorheen lopen. Een belangrijke reden voor het aanpassen van de normering is de verwachte langere en hogere piekafvoeren van water veroorzaakt als gevolg van klimaatverandering. In het ontwerp van de toekomstige dijk wordt geanticipeerd op klimaatverandering door een klimaatscenario als uitgangspunt te nemen voor de belasting van de dijk. Dit klimaatscenario leidt tot langere en hogere piekafvoeren waartegen de dijk bestand moet zijn. Met dit uitgangspunt wordt de dijkversterking klimaatproof. Naar aanleiding van de inspraakreactie hebben wij expliciet de link tussen klimaatsverandering en de nieuwe normering gemaakt.</p>

6.2	<p>Indiener merkt op dat in de NRD niet wordt verwezen naar de Cultuurhistorische Waardenkaart Wageningen (CHW). Indiener wijst daarbij op het belang van herstel van de Doldersche beek, zoals genoemd in de CHW. De natuurwaarden zijn gebaat bij kwelwater, herstel van de beek is volgens indiener dan ook noodzakelijk.</p>	<p>In het “bronnenboek” behorende bij de CHW wordt de Dolderbeek aangehaald als een hypothetische waterloop die nergens is geattesteerd. Herstel van de beek is vanuit cultuurhistorisch opzicht dan ook geen vanzelfsprekendheid zoals indiener suggereert. Los van de vraag of de beek wel of niet herstelt moet worden zal het aspect van kwel richting de uiterwaarden in het kader van de effectbeoordeling op de natuurwaarden en/of waterhuishouding onderdeel zijn van dit MER. De cultuurhistorische Waardenkaart Wageningen wordt gehanteerd bij het beoordelen van de kansrijke alternatieven op het omgevingsaspect Ruimtelijke Kwaliteit. De CHW is toegevoegd in paragraaf 2.2.4. van de NRD als één van de beleidskaders vanuit de gemeente Wageningen.</p>
6.3	<p>Indiener verzoekt om op zoek te gaan naar alternatieven voor de voorgestelde stenenbekleding en zonnepanelen bij de “stadsdijk”. Indiener is van mening dat dit geen optie is. Wageningers willen een groene dijk bij de stad.</p>	<p>Harde bekleding is een onderdeel van oplossingsrichting 1 waar deze harde bekleding altijd nog kan worden afgedekt met een groene laag. Anders dan indiener suggereert is er in deze fase geen keuze gemaakt voor bekleding van de dijk langs de stad Wageningen. Het beoordelen van de bekleding en het effect hiervan op de ruimtelijke kwaliteit is opgenomen in het beoordelingskader en vormt derhalve een onderdeel van het MER. Door verschillende bekleding te onderzoeken worden alle mogelijke oplossingen onderzocht.</p>
6.4	<p>Indiener roept op om de kwel naar de Bovenste polder te behouden. De uiterwaarden van de Rijn zijn als wetland beschermd door de Europese vogelrichtlijn. Voor het behoud van deze natuur in de Bovenste polder moet de kwel in stand gehouden worden. Indiener is dan ook tegen het afdammen van de kwelstroom onder de dijk in dit gebied.</p>	<p>De drie kansrijke alternatieven worden tijdens de m.e.r.-procedure getoetst op effecten op bodem en water. Het aspect van kwel richting de uiterwaarden zal in het kader van de effectbeoordeling op de natuurwaarden onderdeel zijn van deze MER.</p>

6.5	Indiener verzoekt om ook een scenario met 'minder dijk' te onderzoeken; een Grebbedijk in het buitengebied met gecontroleerde overstromingen en slaperdijken rond woonkernen in de vallei te onderzoeken.	Een scenario zoals indiener voorstelt past niet binnen het vigerende en vastgestelde beleid omtrent waterveiligheid. Vanwege het grote inwonertal en de economische waarde van de Gelderse Vallei, heeft de Grebbedijk de hoge waterveiligheidsnorm gekregen van 1/100.000.
6.6	Indiener wijst er op dat de achtergrondrapporten niet beschikbaar waren bij de terinzagelegging van de NRD. Indiener verzoekt deze als nog raadpleegbaar te maken en een bronnenlijst op te nemen bij de NRD.	De suggestie van indiener hebben wij inmiddels ter harte genomen. De diverse achtergrondrapporten zijn beschikbaar gesteld via de website. En bronnenlijst zal aan de NRD en de MER worden toegevoegd.
7.1	Naast veiligheid zijn volgens indiener behoud en herstel van de natuur- en landschapskwaliteiten voor de betreffende omgeving, namelijk de uiterwaarden (NL Neder-Rijn) en Het Binnenveld de belangrijkste opgaven voor het gebied. Vanuit geldend internationaal, nationaal en provinciaal beleid zijn die opgaven in de diverse beleidsstukken ook neergelegd (o.a. N2000 VH-richtlijn, KR-Water, Beheerplan Rijntakken, GNN en GO Omgevingsverordening, Omgevingskwaliteiten Binnenveld, Nationaal Landschap Neder-Rijn e.d.). Indiener is van mening dat planalternatieven daaraan tegemoet moeten komen.	Wij delen de mening van indiener dat bestaand beleid en wetgeving een belangrijke basis vormt voor het MER. Realisatie van de natuuropgaven in het kader van Natura 2000, provinciaal beleid (Gelders Natuurnetwerk en Groene ontwikkelingszone) en NURG binnen de uiterwaarden vormt een onderdeel van de doelstelling van de Gebiedsontwikkeling Grebbedijk (zie paragraaf 1.2 NRD). Daarnaast zijn de genoemde beleidsstukken kaderstellend voor de nadere uitwerking van de gebiedsontwikkeling Grebbedijk gedurende de m.e.r.-procedure.

7.2	<p>Indiener geeft de volgende punten mee om in de toetsing rekenschap met te houden:</p> <ul style="list-style-type: none">• Goede en dus actuele inventarisatie van de omgeving op soorten flora en fauna.• Aandacht voor de opgaven met betrekking tot behoud en ontwikkeling van oobos en andere habitattypen in de uiterwaarden.• Aansluiten bij huidige landschappelijke kwaliteiten, zoals relatieve kleinschaligheid en afwisseling.• Inzet op afname auto- en motorenverkeer dus auto- motorenluw maken van de dijk met voorrang voor de fietser, en in ieder geval stopzetten van de mogelijkheid van vrachtverkeer over de dijk.• Geef inzicht in de gevolgen voor te beschermen kernkwaliteiten en omgevingscondities van het Gelders Natuur Netwerk en de Groene Ontwikkelzone.• Toetsing op de gevolgen voor te beschermen kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Rivierengebied.• Toetsing op de gevolgen voor natuurlijke kwelstromen afkomstig vanaf de Veluwe en voor de natuurlijke grondwaterhuishouding.• Toetsing op de gevolgen voor gevolgen voor beschermde habitats en leefgebieden (N2000).• Toetsing op de gevolgen voor rode lijstsoorten en beschermde soorten.• Toetsing op eventuele gevolgen voor eerdere compensatieopgaven bos en natuur bij Wageningen• Toetsing op de gevolgen voor stilte, ruimte, rust en donkerte.• Toetsing op de gevolgen voor aardkundige waarden, bodemprofielen.• Toetsing op de mogelijkheden om de gebieden Blauwe Kamer en Wageningse Bovenpolder beter te verbinden.• Toetsing op natuurinclusieve en landschapsinclusieve ontwikkeling, dat wil zeggen passend bij de kernkwaliteiten en omgevingscondities ter plaatse.	<p>Dank voor de uitgebreide input voor de m.e.r.-procedure. Deze punten nemen we mee in de ontwikkeling van de kansrijke alternatieven en worden voor zover van toepassing meegenomen in de beoordeling onder de thema's ruimtelijke kwaliteit, bodem en water, natuur en leefomgeving en verkeer.</p>
-----	---	--

7.3	Indiener roept op om ook in te zetten op een meest milieuvriendelijk alternatief waarbij de natuur en het landschap ten opzichte van de referentiesituatie er significant op vooruitgaan.	Het verwezenlijken van doelstellingen op gebied van natuur is een expliciet onderdeel van het project. Startpunt van de gebiedsontwikkeling Grebbedijk is de versterking van de Grebbedijk met inbegrip van de natuuropgaves NURG en Natura2000. Daarnaast wordt gewerkt aan een ruimtelijke kader, waardoor landschappelijke uitgangspunten meegenomen worden in het ontwerp. Alle oplossingsrichtingen worden beoordeeld op de effecten ten aanzien van natuur en landschap. Het behoud en versterken van aanwezige natuur in het plangebied is vanuit bestaande wet- en regelgeving al stevig verankerd in de verschillende oplossingsrichtingen. Op basis van deze aanpak zijn wij van mening dat natuur en landschap een volwaardige weging krijgen in het MER.
8.1	Indiener stelt in zijn zienswijze: 'Niet verwoord noch verbeeld wordt wat de kwaliteiten van de Grebbedijk en omgeving zijn noch wat er mis is met het gebied.'	In hoofdstuk 2 van de NRD wordt ingegaan op de huidige situatie inclusief de ontwikkelingen. Deze huidige situatie vormt, samen met de autonome ontwikkeling en reeds vergunde projecten, de referentie voor de te beoordelen kansrijke alternatieven. In het MER zal de referentiesituatie nader in detail beschreven worden, mede op basis van het opgestelde kader Ruimtelijke kwaliteit. In paragraaf 4.4 in de NRD is dit nader verwoord.

8.2	<p>Indiener is van mening dat het verbreden van de waterveiligheidsopgave naar de omgeving van de dijk een goede zet is en dat integrale gebiedsontwikkeling winst kan opleveren. Indiener vindt echter dat de gepresenteerde oplossingsrichtingen, met name voor de gebiedsontwikkeling, alle kanten op schieten. Op uiteenlopende onderwerpen worden ingrepen voorgesteld waarvoor geen zinnige argumenten te bedenken zijn.</p>	<p>De verschillende ambities zijn door diverse partners als bouwstenen aangedragen en opgenomen in de 6 mogelijke oplossingsrichtingen. De ambities komen hoofdzakelijk voort uit reeds geformuleerd beleid of eerder gedane verkennende studie van sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen. Op hoofdlijnen zijn natuurambities primair te liëren aan de provincies en het betrekken van de stad bij de uiterwaarden bij de gemeente Wageningen evenals infrastructurele suggesties. Duurzaamheid hebben meerdere partijen hoog in het vaandel staan. Uit de 6 mogelijke oplossingsrichtingen komen drie kansrijke alternatieven, waarbij wordt gekeken naar haalbaarheid van de verschillende bouwstenen. Gedurende de m.e.r.-procedure worden deze drie kansrijke alternatieven systematisch getrechterd naar een Voorkeursalternatief op basis van onder andere doelbereik, haalbaarheid, vergunbaarheid, kosten en draagvlak. Gedurende dit proces is ook oog voor de samenhang van de maatregelen.</p>
9.1	<p>De NRD is door de Gasunie getoetst aan het huidige externe veiligheidsbeleid. Op grond van deze toetsing komen wij tot de conclusie dat het plangebied buiten de 1% letaliteitgrens van onze dichtst bij gelegen aardgastransportleiding valt. Daarmee staat vast dat deze leiding geen invloed heeft op de verdere planontwikkeling.</p>	<p>Wij danken Gasunie hartelijk voor de toetsing van de NRD en de moeite ons hierover te informeren.</p>
10.1	<p>Indiener merkt op dat in de NRD wordt vermeld dat de effecten van de varianten worden beoordeeld op een 5-punten schaal ten opzichte van de referentie-situatie. Gebruikelijk is dat hiervoor de bestaande situatie gebruikt wordt, maar gezien een aantal autonome ontwikkelingen die voor het plangebied al gepland staan, kan de huidige situatie als referentie-situatie mogelijk een vertekend beeld in de beoordeling opleveren.</p>	<p>In een m.e.r.-traject is het gebruikelijk dat de bestaande situatie plus de (bekende) autonome ontwikkelingen als referentiesituatie dienen. Ontwikkelingen die binnen het projectgebied reeds in gang zijn gezet, worden derhalve meegenomen bij de beoordeling van de verschillende alternatieven. Hierdoor is er van een vertekend beeld geen sprake. In de NRD is dit tekstueel nader toegelicht in paragraaf 4.4.</p>

11.1	<p>Indieners zijn van mening dat met het opnemen van 6 mogelijke oplossingsrichtingen in de NRD geen recht gedaan wordt aan de voortgang van het verkenningsproces en hierdoor belanghebbenden op het verkeerde been gezet. Het opnemen van een tussenproduct dat geen reëel en actueel beeld geeft van de uit te werken alternatieven, geeft de indruk dat de NRD te vroeg in het proces ter inzage is gelegd. Daarnaast vinden indieners het zorgelijk dat er voortdurend onduidelijkheid bestaat over de haalbaarheid van allerlei ingebrachte gebiedsambities. Deze onduidelijkheid werkt verstorend op de inhoudelijke discussie over de uit te werken alternatieven en op de verhoudingen tussen de betrokken partijen. Indieners geven aan dat het detailniveau van de NRD en de uitgevoerde effectanalyses zodanig moeten zijn dat een goed onderbouwde keuze voor een voorkeursalternatief kan worden gemaakt, waarbij natuur- en milieubelangen volwaardig zijn meegewogen. Dat is volgens indieners nu niet het geval.</p>	<p>In de NRD is de procedure om te komen tot een voorkeursalternatief omschreven en aangegeven op welke wijze (reikwijdte en detail) de kansrijke alternatieven beoordeeld gaan worden. Hiermee hebben betrokkenen de kans gekregen om ruim voor het vaststellen van kansrijke alternatieven hun zienswijze te kunnen geven. De keuze om betrokkenen vroeg in het proces input te laten leveren aan de hand van de NRD impliceert dat de drie kansrijke alternatieven in deze NRD nog niet zijn vastgesteld. Het klopt dus dat de drie kansrijke alternatieven die in het MER beoordeeld worden niet in de NRD staan beschreven. De 6 mogelijke oplossingsrichtingen geven echter wel goed beeld van mogelijke oplossingen en ingrepen waarbinnen de kansrijke alternatieven gaan vallen.</p> <p>Voor de Gebiedsontwikkeling Grebbedijk is gekozen om in de geest van de nieuwe omgevingswet vroeg in gesprek te gaan met belanghebbenden en de wensen op te halen die leven in het gebied. Deze aanpak brengt inderdaad met zich mee dat er ambities en wensen kunnen zijn waarvan de haalbaarheid niet direct helder is. Dit is inherent aan het gekozen proces. Het betrekken van belanghebbenden en betrokkenen in een vroeger stadium maakt een vroege publiekparticipatie mogelijk, waardoor wensen vanuit betrokkenen beter binnen het project een plek kunnen krijgen.</p>
------	---	--

		<p>De NRD geeft helder aan op welke thema's de kansrijke alternatieven beoordeeld gaan worden en op welk detailniveau. Alle relevante aspecten op gebied van natuur en milieu zijn opgenomen in het beoordelingskader, inclusief de wijze waarop beoordeeld wordt. Hiermee wordt ons inziens de belangen van natuur en milieu volwaardig meegenomen in het proces om te komen tot een voorkeursalternatief. Het publiceren van de NRD markeert de start van de m.e.r.-procedure, op dat moment hoeven alle effectanalyses nog niet gereed te zijn. Naar aanleiding van (onder andere) deze inspraakreactie is in de NRD het proces rondom de afweging van de kansrijke alternatieven én het voorkeursalternatief nader beschreven in paragraaf 3.1. De keuze van bestuurders vindt plaats aan de hand van een afwegingskader, waarin de milieueffecten een prominent onderdeel vanuit maken, waaronder natuur, ruimtelijke kwaliteit en leefomgeving. De input voor het afwegingskader wordt onder andere gevormd door het MER deel I. Hiermee wordt geborgd dat het milieubelang volwaardig wordt meegewogen in het trechteringsproces richting het Voorkeursalternatief.</p>
11.2	<p>Indieners zijn van mening dat meer expliciet inzicht gegeven moet worden in de verhouding tussen de verschillende doelstellingen en ambities, hoe deze tot stand zijn gekomen, door wie ze zijn ingebracht, welke tegenstrijdigheden er zijn geconstateerd, welke zijn afgevallen en welke afwegingscriteria hieraan ten grondslag hebben gelegen.</p>	<p>Startpunt van de gebiedsontwikkeling Grebbedijk is de dijkversterking van de Grebbedijk. Daarnaast zijn doelstellingen voor realisatie van natuuropgaven (Natura 2000, Wet natuurbescherming en provinciaal beleid (Gelders Natuurnetwerk en Groene ontwikkelingszone) aan het project toegevoegd. Gedurende de m.e.r.-procedure wordt bekeken in hoeverre ook andere gebiedsambities meegekoppeld kunnen worden. Dit is nader aangescherpt in de samenvatting van de NRD en in paragraaf 1.1.</p>

		<p>De gebiedsambities zijn ingebracht door de betrokken overheden, verwoord in het plan van aanpak en in de vijf bouwstenen die zijn opgesteld. Ook bewoners en bedrijven hebben wensen en doelen ingebracht, soms via dijkdenkersbijeenkomsten, soms in één op één gesprekken. De ingebrachte ambities vormen onderdeel van de 6 mogelijke oplossingsrichtingen. Bij het vaststellen van de kansrijke alternatieven wordt gekeken naar draagvlak, technische haalbaarheid, vergunbaarheid en in hoeverre er zicht is op financiering. De 3 kansrijke alternatieven worden vervolgens in MER deel 1 beoordeeld aan de hand van het beoordelingskader in het MER. De uitkomsten hiervan vormen input voor de bestuurlijke besluitvorming omtrent het uiteindelijke Voorkeursalternatief.</p>
11.3	<p>Indieners verzoeken om de samenhang tussen doelen en criteria te verhelderen. Wat zijn de randvoorwaardelijke doelen en welke zijn aanvullend? Is het zo dat het realiseren van meekoppelkansen (extra) negatieve (milieu)effecten met zich meebrengen, al dan niet in cumulatie met het verbeteren van de waterveiligheid?</p>	<p>De hierboven beschreven opgaves met betrekking tot Natura 2000, provinciaal beleid (Gelders Natuurnetwerk en Groene ontwikkelingszone) en NURG zijn onderdeel van de doelstelling van de gebiedsontwikkeling Grebbedijk. De kansrijke alternatieven én het voorkeursalternatief zullen, ongeacht het aantal gebiedsambities dat wordt gerealiseerd, aan deze doelstelling moeten voldoen. De geïnventariseerde gebiedsambities kunnen nog leiden tot aanvullende doelstellingen binnen de Gebiedsontwikkeling Grebbedijk. Het toevoegen van deze meekoppelkansen mag uiteraard niet ten koste gaan van de doelstellingen op gebied van waterveiligheid en natuur. Uiteraard worden de drie kansrijke alternatieven getoetst op de bestaande wet- en regelgeving en vastgesteld beleid.</p>

11.4	<p>Indieners verzoeken een goed beeld van de referentiesituatie te geven, van zowel de huidige situatie als ook de situatie die er zou zijn na uitvoering van de al gemaakte afspraken t.a.v. kwantitatieve en kwalitatieve uitbreiding van natuur. Indieners zijn van mening dat meerdere soorten die vallen onder de Wet natuurbeheer in het plangebied aanwezig zijn, de toegankelijkheid van het gebied al ruim voldoende is, er onvoldoende aandacht is voor verbetering van ruimtelijke kwaliteit en het lijkt alsof er bewust bepaalde accenten zijn gelegd.</p>	<p>De “referentie-situatie” wordt beschreven, aan de hand van de huidige situatie inclusief de autonome ontwikkeling. Een beschrijving van de autonome ontwikkeling op gebied van Natura2000 opgaven is gecompliceerd, aangezien de doelstellingen voor Natura2000 gebied Rijntakken niet nader gespecificeerd zijn voor de uiterwaarden in Wageningen. Aan de hand van een habitatanalyse wordt het maximale potentieel voor de uiterwaarden binnen het projectgebied vastgesteld in samenspraak met de procespartners Provincie Gelderland en Staatsbosbeheer.</p>
11.5	<p>Indieners verzoeken ook een alternatief op te nemen waarin de natuurwaarden worden geoptimaliseerd. Hierbij dient specifieke aandacht uit te gaan naar de gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Rijntakken. Indieners zijn van mening dat in deze fase van het project niet is uit te sluiten dat de dijkversteving zal leiden tot een negatief effect op het gebied. Daarom is het van belang om een antwoord te krijgen op de vraag of in ieder geval één van de alternatieven minder milieugevolgen voor de Natura 2000-doelen heeft.</p>	<p>Gedurende de m.e.r.-procedure wordt een habitatanalyse uitgevoerd, waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale potentie van de Wageningse uiterwaarden is voor realisatie van de uitbreidingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied Rijntakken. Deze analyse is kaderstellend voor verdere detaillering van de kansrijke alternatieven en de mate van recreatief mede-gebruik. Gezien de projectdoelstellingen op gebied van natuur binnen het project zullen alle drie de kansrijke alternatieven inclusief het VKA bij moeten dragen aan de behoud- en uitbreidingsdoelstellingen. Eventuele verschillen tussen de alternatieven worden inzichtelijk gemaakt aan de hand van het m.e.r.-beoordelingskader zoals gepresenteerd in paragraaf 4.4... Gezien de aard van de werkzaamheden zal als onderdeel van de m.e.r.-procedure een passende beoordeling opgesteld worden, waarin eventuele effecten van het voorkeursalternatief op de instandhoudingsdoelstellingen beschreven worden.</p>

11.6	<p>Indieners zijn van mening dat het afwegingskader voor Natura 2000, soortenbescherming en het Gelders natuurnetwerk beter uitgewerkt dient te worden per element en in samenhang. Indieners verzoeken daarbij om onderscheid te maken tussen de effecten met betrekking tot de dijkversterking en de gebiedsambities.</p>	<p>In het beoordelingskader zoals opgenomen in paragraaf 4.4 is aangegeven dat het omgevingsaspect natuur onder andere wordt beoordeeld op Natura 2000, soortenbescherming en Gelders natuurnetwerk en daarmee volwaardig meegenomen binnen de beoordeling van de alternatieven. In MER deel 1 worden de drie kansrijke alternatieven beoordeeld om te komen tot een voorkeursalternatief. In MER deel II worden effecten van dit VKA nader in detail uitgewerkt, waarbij het VKA kan bestaan uit losse elementen vanuit de drie kansrijke alternatieven. Bij de nadere uitwerking van de kansrijke alternatieven zal in detail gekeken worden naar de samenhang tussen verschillende natuurdoelstellingen.</p>
------	---	---

11.7	<p>Indieners zijn van mening dat in de NRD expliciete aandacht voor landschappelijke-, cultuurhistorische waarden alsook de archeologische waarden ontbreekt. Indieners verzoeken dan ook de cultuurhistorische en archeologische waarden nadrukkelijk een plek in de effectbeoordeling te geven met kansen om deze meer in het landschap zichtbaar te maken. Indieners verzoeken om deze waarden niet onder de algemene noemer van ruimtelijke kwaliteit te plaatsen. Daarbij vragen zij aandacht voor belangrijke waarden als stilte, ruimte, rust en donkerte.</p>	<p>Cultuurhistorie en archeologie zijn belangrijke wettelijke kaders voor het gebiedsproces Grebbedijk. In paragraaf 2.2 van de NRD is ingegaan op de bestaande kaders vanuit het rijk, provincie en gemeenten. Cultuurhistorie en archeologie vormen daarnaast een belangrijk onderdeel van het Ruimtelijke kwaliteitskader dat als leidraad dient bij het ontwerpen van de verschillende alternatieven voor de versterking van de Grebbedijk. Bij het ontwerp van de dijk is hierdoor aandacht voor deze waarden. Daarnaast wordt met de gebiedsambitie versterking van het Hoornwerk expliciet invulling gegeven aan het realiseren van kansen binnen het project. De kansrijke alternatieven worden gedurende de m.e.r.-procedure uiteraard ook beoordeeld op de thema's cultuurhistorie en archeologie (Thema Ruimtelijke kwaliteit). Ons inziens worden de aspecten cultuurhistorie en archeologie hiermee in de m.e.r.-procedure volledig meegenomen. De diepgang van de beoordeling verandert niet door dit als een apart thema in het beoordelingskader op te nemen. Wij onderschrijven het belang van thema's als stilte, ruimte, rust en donkerte. Deze thema's zijn echter nauw verbonden met het thema natuur, waardoor het apart onderbrengen van deze thema's in het beoordeling kader niet bijdraagt aan een heldere en navolgbare effectbeoordeling.</p>
------	---	---

11.8	<p>Indieners geven tot slot aan indruk te hebben dat te weinig belang wordt gehecht aan natuurwaarden. Juist het verbeteren van die natuurwaarden zien indieners als een van de belangrijkste gebiedsambities. Indieners constateren ook dat er veel te weinig uitleg is gegeven over het belang van het gebied voor natuurbescherming. Zij zijn dan ook van mening dat de ambitie om een flinke impuls te geven aan ruimtelijke kwaliteit moet betekenen dat het voorkeursalternatief er toe moeten leiden dat natuur en landschap er ten opzichte van de referentiesituatie significant op vooruitgaat.</p>	<p>Zoals aangegeven in antwoord op de zienswijze 11.2 van indieners hebben wij de doelstellingen op gebied van natuur voor het project nader verduidelijkt. Het startpunt van de gebiedsontwikkeling Grebbedijk is de dijkversterking van de Grebbedijk met inbegrip van het wettelijk kader (Natura 2000, Wet natuurbescherming), provinciaal beleid (Gelders Natuurnetwerk en Groene ontwikkelingszone) en NURG. Dit is nader aangescherpt in de samenvatting van de NRD en in paragraaf 1.1.</p>
12	<p>Wageningen Monumentaal geeft aan het niet eens te zijn met het initiatief van de Gemeente Wageningen om Grebbedijk 6 van de rijksmonumentenlijst af te voeren. Wageningen Monumentaal ziet kansen voor behoud en herstel van het pand en geeft daarnaast aan dat herontwikkeling überhaupt niet mogelijk is gezien de bestemming "groen."</p>	<p>Wij delen uw mening dat het besluit over afvoeren van de monumentenlijst door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed nog niet is genomen. Het besluit om wel of niet de monumentale status van Grebbedijk 6 af te halen, is een separatie procedure en staat los van de m.e.r.-procedure voor de Gebiedsontwikkeling Grebbedijk. Binnen de m.e.r.-procedure zullen de alternatieven getoetst worden aan de huidige situatie inclusief autonome ontwikkeling. Daarbij wordt uitgegaan van de monumenten, zoals deze zijn opgenomen in het Rijksmonumentenregister. De m.e.r.-procedure voor de Gebiedsontwikkeling Grebbedijk geeft geen status om de woning wel of niet te slopen danwel in oude luister te herstellen. Hiervoor is een ander ruimtelijke besluit noodzakelijk. Na het doorlopen van het m.e.r. blijft de herbouw van Grebbedijk 6 dan ook nog steeds mogelijk. Daarnaast heeft inspreker gelijk dat de bestemming "groen" is. De huidige tekst van de NRD suggereert ten onrechte dat herontwikkeling van vastgoed mogelijk is. De zin "en ruimte voor andere ontwikkelingen mogelijk te maken" zal worden verwijderd in de NRD.</p>

3. Samenvatting aanpassingen in NRD

Op basis van de inspraakreacties is een aantal aanpassingen verricht met betrekking tot de NRD. Hieronder worden deze weergegeven.

- Vanuit de verkregen inspraakreacties is het Waterschap Vallei en Veluwe tot de conclusie gekomen dat het proces om te komen van 6 mogelijke oplossingsrichtingen via de 3 kansrijke alternatieven naar het Voorkeursalternatief inclusief de (bestuurlijke) beoordeling beter omschreven kan worden. Dit is met name verwoord in Paragraaf 3.1.
- Vanuit inspreker 2 en Mooi Wageningen kwam onduidelijkheid naar voren omtrent de aard van gebiedsambities. In de samenvatting en in paragraaf 1.1.1 van de NRD is aangegeven dat de primaire scope van de gebiedsontwikkeling Grebbedijk bestaat uit zowel het versterken van de dijk als bijdragen van de realisatie van de natuuropgaven in het kader van Natura 2000, provinciaal beleid (Gelders Natuurnetwerk en Groene ontwikkelingszone) en NURG. Deze gebiedsambities met betrekking tot natuur worden in paragraaf 1.1.2 derhalve als eerste genoemd.
- Indiener 2 attendeerde op het feit dat de voormalige steenfabrieken geen horecafunctie vervullen. In paragraaf 2.1.3 is dit gecorrigeerd.
- Naar aanleiding van de inspraakreactie van indiener 6 is in de NRD in paragraaf 1.1.1. expliciet de link tussen klimaatsverandering en de nieuwe normering gelegd;
- Naar aanleiding van de inspraakreactie van de Vlinderstichting is de ambitie op gebied van biodiversiteit (insecten zoals vlinders en bijen) in paragraaf 1.1.2 toegevoegd aan de gebiedsambities (ambitie R);
- Op basis van de input van indieners 8 en 10 is in paragraaf 4.4 toegevoegd dat de kansrijke alternatieven worden beoordeeld op basis van de huidige situatie inclusief autonome ontwikkelingen.
- Naar aanleiding van de inspraakreactie van indiener(s) 4 is in Paragraaf 4.1.1. Leefomgevingskwaliteit toegevoegd dat in het MER ook naar effecten op geluid in de gebruiksfase wordt gekeken.
- Op basis van de inspraakreactie van indiener 6 is de Cultuurhistorische Waarde Kaart in paragraaf 2.2.4. toegevoegd bij de beleidskaders van de gemeente Wageningen.
- Op basis van de inspraakreactie van Monumentaal Wageningen is de zin “en ruimte voor andere ontwikkelingen mogelijk te maken” uit 2.4.3. verwijderd.